Архиљевица

Црквата Боведение на Богородица во селото Архиљевица во Жеглиговската земја ја гради во својата баштина тогашниот севастократор а покасно и деспот Дејан. Од повељата на цар Душан сознаваме дека Дејан ја изградил црквата во Жеглиговската земја во местото викано Архиљевица, во име на црквата „прѣсветиѥ и сьсесѣтилиѥ чюдотворице Матере Божиѥ Бьведениѥ". Како дар на црквата се приложени селата Подлешане, Арилѥвица конь црькве сь мегѣми и ѡдтеси и сь засельци и сь всѣеми правинами села тога, Изворь, Роугинци, Арбанаси, Боиковци, Дроугошевци, Маисториѥ, Глаиѣ и селиштата Мокра Полѣна, Маисториѥ Кроупници, Проусци, Врьдоунь, Прьвево, Деиково, Враче, Седларь и Мекша. Меѓата на црквата Воведение на Богородица во Архиљевица е многу детално опишана во статуата на Ж. Вујошевиќ, Иницијал 1, 2013, со наслов „Архиљевичка хрисовуља цара Стефана Душана" каде за прв пат е објавена во целина. Усното предание многу малку знае за топономијата во Нагоричане поради бујната прошлост на областа. Во Младо Нагоричане постои топонимот Мрамор како и црквата Света Петка кои се спомнуват во меѓата на црквата Воведение на Света Богородица во Архиљевица. Може да се претпостави дека и селото Мокра Полјана е синонимно со селото Слатино додека селата Подлешань и Стльпчани се постојале на местото на денешните села Клечовце и Челопек. Во грамотата на царица Јевдокија и нејзиниот син Константин од 1978/79 година постои една нелогична и некомплетна реченица, која можеби укажува дека црквата Свети Ѓорги се наоѓа во селото Архиљевица и дека таа е штотуку изградена. „И у Архилѥвици дроугоую новоу црьквь скораго помошника "СВЕТИ ЃОРГИ" и светааго Николе оу Норчи". Црквата Свети Ѓорги постои во Ново Нагоричане и нејзиното датирање е било многу спорно до сега. Како непобитен факт дека црквата Воведение на Богородица во Архиљевица е постојала во средиштето на Жеглигово е е и нејзината намена да се чуват житариците во посебна просторија „оу коуки Архилѥвичькои". Една половина од житариците била наменета да се носат „оу велики монастирь" на Света Гора. Горе наведените неколку факти укажуват несомнено дека црквата Воведение на Богородица во Архиљевица е постојала на местото кај обновената црква Богородица Пречиста во маалото Ѓорговци, во Младо Нагоричане.

Црква Света Богородица Пречиста - Ѓорговци, Младо Нагоричане

Кнез Лазар

По Маричката битка, вратите на турците за понатамошно поробување на српски покраини остануват отворени. Помали одреди на турска војска се сејале пустош по населените места и страшна глад го има покосено населението. Лазар Хребељановиќ во тој момент се огласува како Кнез Србњем, „Кнез или владар српских земаља". Е работел како службеник во дворот на цар Душан а покасно и кај цар Урош па према тоа е бил близок и со деспот Дејан и царица Јевдокија. Потиснат од повеке страни Лазар успева да ја зајакне одбранбената моќ и придобие моќните соседи околу неговата баштина во Ново Брдо.

Еден од новите сојузници на кнез Лазар се царицата Јевдокија и нејзиниот син Константин Драгаш Дејановиќ на кои им е вратена назад од Волкашин конфискуваната баштина во Жеглигово, со додаток на имотот на деспот Јован Оливер и места држани од други властели.

Царица Јевдокија и Константин

Теодора е била полусестра на цар Душан и е го носила монашкото име Евдокија. Таа е била мажена за деспот Дејан со кого се имале два сина, Јован и Константин Драгаш и една ќерка. Јован Драгаш се обврзува да служи како турски вазал и умира 1378. Кратко по неговата смрт, „царица" Јевдокија со синот Константин Драгаш поклонуват на манастирот Хиландар дел од својата баштинска територија. Тие издават еден хрисовуљ во Стумица 1379 за дарувањето на баштинската црква Воведение на Богородица во Жеглиговската земја а во местото викано Архиљевица, со опис на црквениот имот и меѓи. Предходно, кога деспот Дејан ја гради црквата во селото Архиљевица, цар Душан издава една повеља со која се потвдува властелинството на црквата Воведениа на Богородица. Постојат две варианти на повељи издани од цар Душан датирани 1348/49 и 1354, кои се чуват во манастирот Хиландар. Констатирано е дека автентчноста е спорна поради повеке противречности. Хартијата на која се напишани е од по нов датум и името на патријархот кој се спомнува не е точно. Сомнеж постои да грамотите на цар Душан не се оригинал па дури се тврди дека се фалсикувани. Со сигурност може да се каже дека оригиналната грамота на цар Душан не постои денес бидеј тој документ е однесен од црквата кога имотите на непожелните велможи биле запленети од страна на крал Волкашин. Грамотата на цар Душан е на ново творена по наредба на царица Јевдокија и синот Константин поради формалијата при дарувањето на баштинскат црва на манастирот Хиландар. Во 1570 година постои селото Архиловица во Нагоричката нахија како составен дел од тимарот на Мустафа Хасан, со шест семејства и петмина неженети. Во рамките на тимарот на Јусуф кој го дрши сеселото Бајиловце при кое е доделено и селото Желувино и мезрата Карловци, како приход од надвор се јавува манастирот Архиловица. Манастирот Архиловица го држат „неверниците" од селото по име Архиловица со приход од ушур од жита, улишта, градинарски култури и ореви во износ од 150 акчиња. По востанието на Карпош1689 црквата се руши до темел а топонимот Архиљевица запаѓа во заборав.

Republic of Macedonia

© Author Kiril Arsov · www.macedonia.se · info@macedonia.se · September 2015

АРХИЉЕВИЦА во ЖЕГЛИГОВО

Црква Света Богородица
Маало Ѓорговци
Младо Нагоричино
Кумановско

Воведение на пресвета
Богородица, баштинска
црква на деспот Дејан
Архиљевица

Куманово

Куманово е град во Република Македонија кој се наоѓа на исток од Скопје и Скопска Црна Гора, во старата област Жеглигово. За првпат името Куманово се спомнува 1519 година како населено место и село со 52 семејства и 300 жители. Во текот на времето Куманово станува урбано подрачје и административен центар на Кумановската област, во која се наоѓат и селата Старо и Младо Нагоричане.

Жеглигово

Жеглигово е старо име, кое во средниот век е користено како назив на Кумановската Област.. Жеглигово се спомнува во 1354 како баштина на деспот Дејан и како таква ја држат и неговите синови Јован Драгаш и Бег Константин. По името на оваа област и Дејановиот син Константин се нарекувал Жеглиговец. Жеглигово за последен пат се спомнува 1512 година кога турците ја пустошат областа.

Младо Нагоричане

Селата Старо и Младо Нагоричане се наоѓат северо-источно од Куманово во Нагоричката равнина, на јужната страна од планината Руен, измеѓу реката Пчиња и нејзината десна притока Кумановска река. Нагоричане лежи на раскрсница на патишта кое нешто е придонело Младо Нагоричане да прерасне во средиште на средновековното Жегликово каде и градот Жеглигово се претпоставува дека е постојал во маалото Чифлик. Средновековното Нагоричане станува и црковно седиште. Традицијата вели дека во Младо Нагоричане имало 12 цркви, од кои Света Петка и Свети Ѓорги сеуште постојат додека црквата Света Богородица Пречиста е од 1982 година, изградена на темелите на „ранохристијанска" црква, со самопридонес на месното население. Дознаваме дека Владислав Граматик престојувал една година во селото Младо Нагоричане каде почнал да ја пишува книгата на ден Воведение на Пресвета Богородица, од 21 ноември 1455 до 11 ноември 1456 година.. Обновената црква кај маалото Ѓорговци е посветена токму на Воведение на Света Богородица Пречиста, кое нешто укажува дека таа црква е постојала и во турско време каде Владислав Граматик највероватно е служел во баштинската црква на деспот Дејан во Архиљевица.

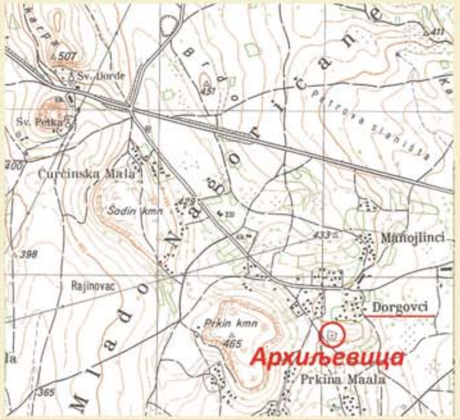

Распад на Србската држава

Во средината на XIV век и за време на владеењето на цар Душан (1331-1355) е србската држава најважен воен и политички фактор на Балканот. Во 1346 година државата се издигнува на ранг на царство а црквата на ранг патријаршија. Територијата на србската држава е огромна и се простира од Дунав на север до Јонското море на југ, од Јадранското море на Запад до Егејското море на исток. После смрта на цар Душан, србската држава нагло пропаѓа поради слабеењто на царската моќ и осамостојувањето на покраинските владетели, додека над нив паѓа сенката на турската опасност.

Цар Душан Силни

Цар Душан Немањиќ, познат и како цар Душан Силни, (1308-1355) е бил српски средновековен крал (1331-1345) и прв српски цар (1346-1355), односно цар на Срби, Грци и Бугари. Тој доаѓа на власт со убиство на својот татко Стефан Дечански, подржан од војводите и властелите кои биле незадоволни од политиката на Дечански према Бугарија и Византија. Душан значително ја проширува границата на државата према југ, искористувајќи ги внатрешните немири во Византија и во 1345 Света Гора паѓа под српска власт. Навестувањето за крунисување на Душан за цар е обелоденето на Божик 1345 година во градот Сер каде тој со сопругата Јелена ја поминува зимата 1345/46 година додека свечаноста со царското крунисање е обавена во Скопје на Велигден 16 април 1946 година. Измеѓу овие две случувања во Србија е постоело истовремено и кралство и царство. Пред крунисувањето Душан е морал да ја воздигне и српската црква од архиепископија на ранг партијаршија, при што Јоаникија е прогласен за патријарх. При крунисувањето на Душан за цар и синот Урош ја добива кралевата титула и на тој начин е постанал совладар. Душан за време на своето владеење се соочува и со турската опаснот што и престои на Балканот. Како сојузник на една од завојуваните странки во граѓанската војна во Византија, Душан става на располаѓање 7000 коњаника под команда на казнец Бориловиќ. Спротивната страна водена од Јован Кантакузин успева на добие помош од 10 до 12 иљади турски војници при што во сукобот само мал број срби успеват да се спасат. Турското присуство на Балканот станува се почуствително. На европската страна од Хелеспонт турците ја зазимат тврѓавата Цимп а после катастрофалниот земјотрес кој се догодува во почетокот на март 1354 година го зазимат и Галипол. Увидувајки ја непосредната опаснот од турските завојувања Цар Душан покушава да воспостави добри односи со папската курија надевјки се дабиде именуван од страна на папата за капетан на христјанската војска во борба против османлиите. До реализација на овие планови не доѓа и Цар Душан умира 1355 година, неочекувано, на возраст од околу 50 години.

Крунисување на цар Душан - Паја Јовановиќ

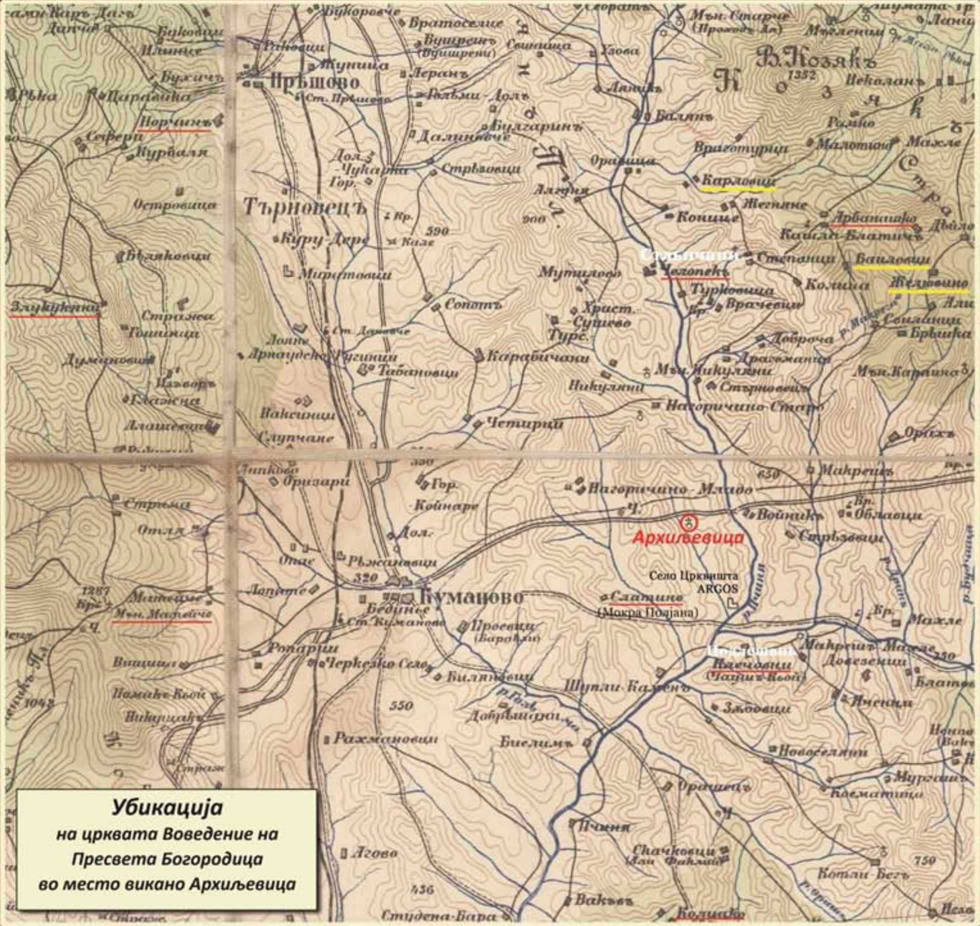

Убикација
на црквата Воведение на Пресвета Богородица во место викано Архиљевица

Цар Урош - Слаби

Цар Душан, Цар Урош и Царица Јелена

Цар Урош роден 1336 година седнува на престолот на една огромна држава која е била тешко да се одржи во целина. На самиот почеток од своето владеење се соочува со губење на дел од србска територија во прилог на Византија и самопрогласување на Симеон - Синиша, полубратот на цар Душан, за цар на „Срби, Грци и цела Албанија". Истовремено е избувната војна на два фронта, на југ со Синиша и на север со Унгарија, при што уште повеќе србска земја се губи. Увидувајки ја слабоста на цар Урош, властелите од времето на цар Душан се осмелуват и почнуват да се осамостојуват и грабат што повеќе за себе.Така настануват обласните господари кои се повеќе се издигат и го потискат цар Урош во сенката на историјата. Како најмоќни обласни господари се истакнуват Волкашин Мрњакевиќ и Лазар Хребељановиќ. Во 1366 година Волкашин се прогласува за крал во Призрен како престолнина. Предлпоставката е дека Волкашин е совладар со цар Урош но постои и таа можност Урош да е ликвидиран, "Оурошљ од Мрнавчевикга оубиеъ бистъ". Следува период кога владее беззаконие и војна со рашките властели, При некој од тие сукоби се убиени повеке дворјани блиски на Урош помеѓу кои највероватно и деспот Дејан. Волкашин воспоставува контрола само над Македонија и дел од Византија. Имотите на дотоѓашните властели се конфискуват а непожелните велможи се протеруват во манастир. Деспот Јован Оливер умира како великосхимник Јаван Каливит во присуство на двајца синови. Осеќајки ја опасноста од турската присутност пред границите на србската држава браќата Волкашин и Углеша тргнуват со војска од 60.000 луѓе каде и заѓинуват на битката на Марица 1371.

Манастир Света Богородица - Матејче